

Hastanede Çalışanların Stres ve Yönetimi¹

Nesrin Ülker²

²Tekirdağ Devlet Hastanesi

Özet: Araştırmanın amacı hastanelerde çalışan doktor, hemşire ve teknikerlerin örgütsel stres kaynaklarını ve stresle başa çıkma tarzlarını belirlemektir. Yaş ile sosyal stres vericiler ve işle ilgili stres vericiler arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Sosyal stres vericiler ile işle ilgili stres vericiler, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, sosyal stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. İşle ilgili stres vericiler ile kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, işle ilgili stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler ile fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler ile çaresiz yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Kendine güvenli yaklaşım ile iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendine güvenli yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım ve çaresiz yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Çaresiz yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Boyun eğici yaklaşım ile iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. İyimser yaklaşım ile sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hastaneler, Hastane Çalışanları, Stres, Stresle Başa Çıkma

Stress and Stress Management of Workers in Hospitals

Abstract: The aim of this study is to determine how doctors, nurses, and technicians in hospitals cope with stress and organizational sources of stress. Statistically significant and positive correlations between age and social distressing and work-related stress were found. There are statistically significant positive correlations between social distressing and work-related stress, self expression related stress, physical environment related stress, coping with stress by self-confident approach, desperate approach, surrender approach while there is a statistically negative relation between social distressing and coping with stress by self-confident approach. There are statistically significant positive correlations between work-related stress and self expression related stress, physical environment related stress, desperate approach and surrender approach while there is a statistically negative relation between work-related stress and coping with stress by self-confident approach. There are statistically significant positive correlations between self expression related stress and physical environment related stress, desperate approach, surrender approach, and social support while there is a statistically negative relation between self expression related stress and coping with stress by self-confident approach. There is statistically significant positive correlation between physical environment related stress and desperate approach while there is a statistically negative relation between physical environment related stress and coping with stress by self-confident approach. There are statistically significant positive correlations between coping with stress by self-confident approach and desperate approach and social support while there is a statistically negative relation between coping with stress by self-confident approach and desperate approach. There are statistically significant positive correlations between desperate approach and surrender approach and social support. There are statistically significant positive correlations between surrender approach and optimistic approach and social support. There is a statistically significant positive correlations between optimistic approach and social support.

Keywords: Hospitals, Workers in Hospitals, Stress, Coping with Stress

¹ Bu makale Nesrin Ülker'in Prof.Dr. Rasim YILMAZ'ın danışmanlığındaki N.K.U. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimindeki Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir. Bu çalışma N.K.U. B.A.P. Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: NKUBAP.00.13.YL.15.01 (This work was supported by Research Fund of the Namık Kemal University. Project Number: NKUBAP.00.13.YL.15.01)

1. Giriş

Günümüzde hayatımızın ayrılmaz bir parçası olan stres çok eski çağlardan beri stres insanoğlunun yaşamında var olmaktadır (Yamaç 2009). Stres kavramı, kelime anlamı olarak Latince “estrica” ve eski Fransızca’dan “estrece” kelimelerinden türemiştir. Kökeni İngiliz dilinden gelerek kullanılan bir kelimedir. Kelime anlamı olarak “baskı, gerilme, zorlama” anlamlarına gelir. Kavramın 17. yüzyılda felaket, bela, musibet anlamlarında kullanıldığı bilinmektedir. Bu dönemde fizikçi Robert Hooke stresi nesne ile ona uygulanan dış güç arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere kullanmıştır. 18. ve 19. yüzyılda ise bu kavramın anlamı nesne ve kişinin bela ve musibetlerin etkisi ile bozulmasına karşı bir direnç olarak kullanılmaya başlamıştır. Bireye, ruhsal yapısına, bedensel olarak organlara ya da objelere yapılan zorlama, baskı anlamında kullanılmaya başlanmıştır. 19. ve 20. yüzyılda psikolojik hastalık sebebi olarak düşüldüğü bilinmektedir. 1950’lerde tıp alanında ünlü Fransız Fizyolog Claude Bernard tarafından organizmanın dengesini bozan uyaranlar olarak tanımlanırken, bu dönemde Selye stres kavramını önce “organizmaya zarar veren uyaranlar” daha sonra da organizmanın zorlanması, baskılanması sonucu ortaya çıkan bir tepki olarak tanımlamaktadır. Vücudun çeşitli uyaranlara karşı nonspesifik etkisi olarak tanımlayarak nonspesifik tepkinin her zaman aynı olduğu ama tepkinin derecesinin farklılık gösterdiğini savunmuştur. Strese gösterilen ilk tepki fizyolojiktir. 1963 yılında Lazarus stresi insanın içinde yaşadığı ortam ile ilişkisinin organizmada yarattığı tepki olarak tanımlamıştır (Akbaş 2007, Baltaş ve Baltaş 1989, Balcıoğlu 2005, Eryılmaz 2009, Arız 2010, Demirel 2013).

Stres bireysel veya örgütsel faktörlere bağlı olarak gelişmekte ve bireysel ve örgütsel sonuçlar geliştirmektedir. Yaş, cinsiyet, medeni durum, kişilik, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve çevresel faktörler bireysel stresi etkileyen faktörler olarak göze çarpmaktadır (Güler 2013). Stresin örgütsel sonuçlarını; çalışanların şikâyetlerinde ve memnuniyetsizliklerinde artış, iş doyumunun azalması, performansın ve verimliliğin azalması, iş kazalarının artışı, kalitenin düşmesi, işe devam oranının azalması iş ve işgücü kaybının gelişmesi, yabancılaşma, tükenmişlik sendromu gelişmesi olarak sıralayabiliriz (Gray-Stanley ve Muramatsu 2011, Garrosa ve diğ. 2011, Erdal 2011, Karahan ve diğ. 2007).

Örgütler, sosyal iklime sahip olup tutumlar, değerler, davranışlar ve duygulardan oluşan

insanların meydana getirdiği birer sosyal sistemdir (Ergun 2008). Örgütsel stres bireyi tehdit eden durumlar karşısında bireyin bedeni tarafından verilen fiziksel, psikolojik ve davranışsal sapmalara neden olan ve bireyin örgütle ya da işle ilgili olarak herhangi bir beklenti içinde olması durumunda bireysel enerjinin harekete geçmesi olarak tanımlanır (Gök 2009, Aydın 2004, Uzun ve diğ. 2011).

Hastane çalışanları hastalardan kaynaklanan stresörler ve yönetimle yaşanan çatışmalar, rol belirsizlikleri, ağır iş yükü, uzun ve vardiyalı çalışma saatleri gibi örgütsel stresörlerle karşı karşıyadır. Hastaneler matris organizasyon yapısı ve insan emeğinin yoğun olduğu açık dinamik yapısı nedeniyle diğer iş yerlerinden farklı ve yoğun stres kaynaklarına sahip karmaşık örgütlerdir (Tanşu 2009, Ergun 2008).

Hastanelerdeki stres faktörleri genel olarak;

- İletişim yetersizliği,
- Belirsiz ve karmaşık rol tanımları,
- Mesleki riskler
- İş güvenliği
- Yetki ve sorumluluklardaki yetersizlik ve karmaşalar,
- Yönetimsel kararlara katılımında eksiklik,
- Hiyerarşi,
- Liyakatsizlik,
- Kariyer imkanlarının kısıtlı olması,
- Eğitim eksikliği,
- Yönetimden beklenenlerin karşılanamaması,
- Ekip çalışmasının etkin olamayışı,
- İş doyumunun düşmesi olarak ifade edilebilir.

Hastane çalışanları stres yüklü bireylere ve yakınlarına bakım vermekte, ağır iş yüküne sahip olmakta ve ayrıca sağlık sistemindeki yetersizlikten etkilenmektedir. Dolayısıyla hastane çalışanlarında stres düzeyi uzun süre yüksek ve kontrolü zor olabilmektedir. Bu süreç etkin ve bilimsel olarak yönetilmelidir (Gray-Stanley ve Muramatsu 2011, Tanşu 2009, Ergun 2008).

2. Gereç ve Yöntem

Araştırma bir üniversite hastanesinde çalışan doktor, hemşire ve teknikerlerin örgütsel stres kaynaklarını ve stresle başa çıkma tarzlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanmıştır. Araştırmanın verileri Tekirdağ ilinde Namık Kemal Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Kasım 2014/Şubat 2015 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırmanın evrenini 48 doktor, 104 hemşire, 6 ebe, 29 tekniker, 30 bilgi işlem çalışanı, 19 temizlik görevlisi ve 10 güvenlik görevlisi olmak üzere 246 çalışan oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden; araştırmanın verilerinin toplandığı tarihte hastanede bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul 16 doktor, 97 hemşire, 6 ebe, 14 tekniker, 25 bilgi işlem çalışanı, 19 temizlik görevlisi ve 10 güvenlik görevlisi olmak üzere toplam 187 çalışan oluşturdu. 32 doktor, 15 tekniker araştırmaya katılmayı kabul etmedi. 7 hemşire, 5 bilgi işlem çalışanı ise araştırmanın veri toplama sürecinde izinli olduğu için araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından literatür bilgisi doğrultusunda hazırlanan Sosyo-demografik Bilgi Formu, Örgütsel Stres Kaynakları Ölçeği ve Stresle Baş Etme Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; tanımlayıcı istatistiksel analizler (ortalama, standart sapma, frekans), Mann Whitney U, Kruskal Wallis testleri ve Spearman Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Değerlendirmelerde anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Hastanede çalışanların yaş ortalaması $32,70 \pm 8,70$ 'dir. Çalışanların %73,3'ü ($n=137$) erkek, %64,7'si ($n=121$) üniversite ve üzeri eğitim durumuna sahip, %52,9'unun ($n=99$) gelirinin giderine eşit, %61'inin ($n=114$) evli, %54'ünün ($n=101$) çocuk sahip olduğu görülmektedir. Çalışanların %51,9'unun ($n=97$) hemşire, %48,1'inin ($n=90$) serviste çalıştığı, %54,9'unun gündüz vardiyasında çalıştığı bulunmuştur. Ortama çalışma yılları $8,67 \pm 7,90$, haftalık çalışma saatleri ise $47,63 \pm 10,57$ olarak saptanmıştır. Çalışanların %52,9'unun ($n=99$) kadrolu çalışan olduğu, çalışanların %77,5'inin ($n=145$) mesleklerini isteyerek yaptıkları bulunmuştur. Çalışanların %52,9'u ($n=99$) çalıştıkları biriminin yoğunluk derecesini "çok" olarak ifade etmişlerdir.

Yaş ile sosyal stres vericiler ve işle ilgili stres vericiler arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Sosyal stres vericiler ile iş ile ilgili stres vericiler, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, sosyal stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. İş ile ilgili stres vericiler ile kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, iş ile ilgili stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler ile fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler ile çaresiz yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Kendine güvenli yaklaşım ile iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendine güvenli yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım ve çaresiz yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Çaresiz yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Boyun eğici yaklaşım ile iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. İyimser yaklaşım ile sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Kadınların sosyal stres vericiler ve işle ilgili stres vericiler alt boyutundan aldığı puanların erkeklerden fazla olduğu görülmüştür. Arız (2010) ve Bertan (2012), çalışmalarında cinsiyet ile stres vericiler arasında anlamlı ilişki olmadığını belirtirken, Cam (2004), Dereli (2010) ve Ergun (2008) çalışmalarında kadınların iş stresinin çalışma koşullarından kaynaklandığını, aynı koşullarda

çalışan erkeklere göre daha fazla olumsuz etkilendiklerini belirtmektedirler. Kadın çalışanların iş-aile sorumluluğu çatışması yaşayarak erkeklere oranla daha fazla stres kaynakları ile karşılaştıkları bilinmektedir. Aynı zamanda bu çalışmada, stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutundan alınan puanların, erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğu bulundu. Bu sonuç da kadınların yüksek stres kaynağı puanını da desteklemektedir.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal stres vericiler, işle ilgili stres vericiler, fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından aldığı puanların, ilköğretim mezunu olanlarda diğer eğitim durumlarından mezun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutundan aldığı puanlar lise mezunu olanlarda diğer eğitim durumlarından mezun olanlara göre ve sosyal destek arama alt boyutundan alınan puanlar ilköğretim mezunu olanlarda diğer eğitim durumlarından mezun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Akbaş (2007) çalışmasında sağlık meslek lisesi mezunu hemşirelerin toplam stres kaynağı puanlarını; lisans ve lisansüstü mezunu hemşirelerin puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğunu belirlemiştir. Aynı çalışmada eğitim durumuna göre sosyal stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Sağlık meslek lisesi mezunu hemşirelerin sosyal stres vericiler puanlarının; lisans ve lisansüstü mezunu hemşirelerin puanlarından anlamlı düzeyde düşük; olduğu bulunmuştur. Yine aynı çalışmada eğitim durumuna göre işle ilgili stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Sağlık meslek lisesi mezunu hemşirelerin işle ilgili stres vericiler puanları; lisans ve lisansüstü mezunu hemşirelerin puanlarından ileri düzeyde düşük bulunmuştur. Eğitim durumuna göre kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Sağlık meslek lisesi mezunu hemşirelerin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları; lisans ve lisansüstü mezunu hemşirelerin puanlarından anlamlı düzeyde düşüktür. Önlisans mezunu hemşirelerin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları; lisans ve lisansüstü mezunu hemşirelerin puanlarından anlamlı düzeyde düşüktür. Eğitim durumuna göre fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak

anlamlı farklılık bulunmaktadır. Önlisans mezunu hemşirelerin fizik çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları; lisans mezunu hemşirelerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Dalyan'ın (2010) çalışmasında ise stres kaynağı ölçeği toplam puanı ve alt puan ortalamaları eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Yine Dereli'nin (2010) çalışmasında da örgütsel stres kaynaklarından duyulan genel rahatsızlık düzeyi eğitim değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Aynı şekilde Güler (2013) ve Özbey'in (2011) çalışmasında da sağlık çalışanlarının almış oldukları eğitime göre stresle baş etme yöntemleri arasında herhangi bir farka rastlanmamıştır. Tanşu'nun (2009) çalışmasında en stresli grubun lisans mezunları olduğu tespit edilmektedir. Bunu sırasıyla yüksek lisans mezunları, ön lisans mezunları ve lise mezunları izlemektedir.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar geliri giderinden az olanların geliri giderine eşit olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile gelir durumu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Akbaş'ın (2007) çalışmasında alınan ücretin yeterliliğine göre stres kaynağı ölçeği toplam puanları, sosyal stres vericiler puanları, işle ilgili stres vericiler puanları, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları, fizik çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Güler'in (2013) çalışmasında sağlık çalışanlarında gelir durumunun strese neden olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde ise işletmelerde çalışanların beklentilerini karşılamayan ve adil olmayan ücret politikalarının stres kaynağı olduğu belirtilmektedir. Daha açık ifadeyle çalışana verilen ücret eşit ve dengeli, yükselme ile orantılı değilse, nesnel ve bütün değilse çalışan için önemli bir stres kaynağı olabilecektir (Soysal 2009).

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin işle ilgili ve kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından aldığı puanlar evli olanlarda bekar olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Akbaş'ın (2007) çalışmasında hemşirelerden evli olanların toplam stres kaynağı puanları bekar ve dul

olanların puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşüktür ancak medeni duruma göre sosyal stres vericiler puanları arasında anlamlılığa yakın olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. İşle ilgili stres vericiler puanlarının ise evli olanların puanlarının anlamlı oranda düşük olduğu görülmektedir. Medeni duruma göre kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken, fizik çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Aynı zamanda evli olan hemşirelerin fizik çevreden kaynaklanan stres vericilere ait puanları; bekâr olanların puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır. Dalyan (2010) çalışmasında evli olan servis sorumlu hemşirelerinin sosyal stres vericiler ve işle ilgili stres vericiler puanları, bekar servis sorumlu hemşirelerin puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir. Dereli'nin (2010) çalışmasında örgütsel stres kaynaklarından duyulan genel rahatsızlık düzeyi, medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Güler'in (2013) çalışmasında ise çalışmaya katılan evli ve bekarların stresle baş etme yöntemi olarak en çok kendine güvenli yaklaşımı kullandıkları görülmüştür ancak istatistiksel anlamlılık söz konusu değildir. Karahan ve diğerlerinin (2007) çalışmasında çalışanların medeni durumları sosyal çevre ve fizik çevreden kaynaklanan stres vericilerle karşılaştırıldığında evli olanların yüksek puan aldıkları görülmüştür. Özbey'in (2011) çalışmasında bekar olan hemşireler, evli olanlara göre Boyun Eğici Yaklaşımı daha az tercih etmektedir. Tanşu'nun (2009) çalışmasında bekârların stres düzeylerinin evli olan çalışanlardan daha yüksek olduğunu gözlemlenmiştir.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal, işle ilgili ve kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından aldığı puanlar çocuğu olanlarda çocuğu olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile çocuk sahibi olma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Özbey'in (2011) çalışmasında çocuk sahibi olma ile stres kaynakları ve stresle başa çıkma tarzları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar idari kadroda

çalışanlarda sağlık profesyonellerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin sosyal destek arama alt boyutundan alınan puanlar sağlık profesyonellerinde idari kadroda çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmamıştır. Güler (2013) çalışmasında, sağlık çalışanların unvanları ile stresle baş etme yöntemleri arasında herhangi bir anlamlı farka rastlanmamıştır. Tanşu (2009), çalışanların stres düzeylerini görev alanlarına göre incelenmiş ve en stresli çalışan grubunun hemşireler olduğunu saptamıştır.

Çalışma yılı ile sosyal stres verici, işle ilgili stres vericiler ve kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler arasında pozitif yönde zayıf ileri derecede anlamlı bir ilişki vardır. Akbaş'ın (2007) çalışmasında çalışma süresine göre stres kaynağı ölçeği toplam puanları, sosyal stres vericiler puanları, işle ilgili stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aynı çalışmada, çalışma süresine göre kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Çalışma süresi 12 yıl ve üzerinde olan hemşirelerin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları; çalışma süresi 1-3 yıl, 4-6 yıl, 7-9 yıl ve 10-12 yıl arasında olan hemşirelerin puanlarından ileri düzeyde düşük bulunmuştur. Çalışma süresine göre fizik çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında da istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık bulunmamış olup; çalışma süresi 12 yıl ve üzerinde olan hemşirelerin fizik çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları; çalışma süresi 1-3 yıl, 4-6 yıl ve 10-12 yıl arasında olan hemşirelerin puanlarından ileri düzeyde anlamlı olarak saptanmıştır. Dalyan'ın (2010) çalışmasında da meslekte çalışma süresine göre servis sorumlu hemşirelerinin stres kaynağı ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Meslekte çalışma süresi 11-15 yıl arasında olan servis sorumlu hemşirelerinin stres kaynağı toplam puanları, sosyal stres vericiler, işle ilgili stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları çalışma süresi 16 yıl ve üzerinde olan servis sorumlu hemşirelerinin puanlarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Dalyan (2010) çalışmasında da kurumda çalışma süresine göre servis sorumlu hemşirelerinin stresle başa çıkma toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Dereli'nin (2010) çalışmasında farklı iş deneyimi süreleri için

oluşturulan gruplar için genel örgütsel stres kaynaklarından duyulan rahatsızlık düzeyi farklılık göstermemektedir. Güler'in (2013) çalışmasında sağlık çalışanlarının yapmış oldukları hizmet süreleri ile stresle baş etme yöntemleri arasında herhangi bir anlamlı farka rastlanmamıştır. Karahan ve diğerlerinin (2007) çalışmasında çalışma yılı arttıkça sosyal, kendini yorumlama ve iş ile ilgili stres puanlarının azaldığı, istatistiksel olarak sadece 6 ve üstü yıl çalışan hemşirelerin fiziksel çevreden kaynaklanan stres puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Özbek'in (2011) çalışmasında ise çalışma yılı ile stresle başa çıkma tarzları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan alınan puanlar ameliyathanede çalışanlarda diğer birimlerde çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç, ameliyathanenin özellikleri gereği hem sınırları olan bir birim olması hem de bu birimde çalışanların, diğer birimlerde göre karar verme gibi otonomisi yüksek görevleri daha fazla üstleniyor olmaları ile ilişkili olabilir. Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından alınan puanlar, poliklinikte çalışanlarda diğer birimlerde çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Ülkemizde poliklinik sisteminin, sınırlı fiziki şartlarda ve yoğun hasta popülasyonları ile birlikte yürütüldüğü dikkate alındığında, poliklinik çalışanlarının fiziksel çevreden daha çok stres uyarını alıyor olduğu düşünülebilir. Diğer yandan, stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile çalıştığı birimler arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Çalışma şekli ve ölçeklerin alt boyutları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Akbaş'ın (2007) çalışmasında da çalışma şekline göre stres kaynağı ölçeği toplam puanları, sosyal stres vericiler puanları, işle ilgili stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aynı çalışmada, çalışma şekline göre kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Gündüz çalışan hemşirelerin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları; vardiyalı çalışan hemşirelerin puanlarından ileri düzeyde anlamlı düşüktür. Çalışma şekline göre fizik çevreden kaynaklanan stres vericiler puanları arasında anlamlılığa yakın olmakla birlikte

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dalyan'ın (2010) çalışmasında ise vardiyalı/nöbet usulü çalışan servis sorumlu hemşirelerinin stres kaynağı toplam puanları, gündüz çalışan servis sorumlu hemşirelerinin puanlarından anlamlı şekilde yüksektir. Vardiyalı/nöbet usulü çalışan servis sorumlu hemşirelerinin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler puanları, gündüz çalışan servis sorumlu hemşirelerinin puanlarından anlamlı şekilde yüksektir. Stresle başa çıkma ölçeği toplam puanı ve diğer alt puan ortalamaları çalışma şekline göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Güler (2013) çalışmasında da sağlık çalışanlarının çalışma şekilleri, stresle baş etme yöntemleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Literatüre göre vardiyalı çalışma düzeni çalışanlarda birçok uyku problemi oluşturabilmekte ve buna bağlı olarak sürekli yorgunluk, stres ve depresyona neden olabilmektedir (Soysal 2009).

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar özel çalışanlarda, kadrolu ve sözleşmeli çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin sosyal destek arama alt boyutundan alınan puanlar özel çalışanlarda kadrolu ve sözleşmeli çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan bireyler arasından, özel kadro ile çalışmakta olan bireylerin birçoğunun idari kadrolarda çalışmakta olduğu dikkate alındığında, çalıştıkları birimlerdeki fiziksel şartların olumsuzluğundan etkileniyor olabildikleri, ek olarak idari birimlerdeki kuvvetli hiyerarşi gereği sosyal destek almakta güçlük çekiyor oldukları düşünülebilir.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal stres vericiler alt boyutundan aldığı puanların, mesleği isteyerek yapanlarda mesleği istemeden yapanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile mesleği isteyerek yapma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Güler'in (2013) çalışmasında sağlık çalışanlarının mesleği seçme durumları ile stresle baş etme yöntemleri arasında anlamlı bir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada elde edilen anlamlı sonuç nedeniyle, mesleği isteyerek yapıyor olma sonucu, bireylerin negatif olay ve koşullar karşısındaki motivasyonunun yüksek olması ile

ilişkili olarak sosyal ortamdaki stres kaynaklarını daha iyi yönetebildikleri düşünülebilir.

Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin işle ilgili stres verici alt boyutundan aldığı puanlar birimi orta yoğunlukta olanlarda çok yoğun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar birimi çok yoğunlukta olanlarda orta yoğun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin çaresiz yaklaşım ($p<0,01$) ve boyun eğici yaklaşım ($p<0,05$) alt boyutlarından alınan puanların birimi orta yoğunlukta olanlarda çok yoğun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Dalyan'ın (2010) çalışmasında stresle başa çıkma ölçeği toplam puanı ve diğer alt puan ortalamaları haftalık çalışma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Güler (2013) ve Özbey'in (2011) çalışmalarında sağlık çalışanlarının haftalık çalışma saatleri ile stresle başa çıkma alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Literatürde insan fizyolojisine en uygun çalışma süresinin günlük azami 7,5 saat ve haftalık 45 saat olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda çalışma sürelerinin uzatılması veya mola sürelerinin kısalığına bağlı olarak stres ve yorgunluk söz konusu olmakta bu durum da iş kazalarına neden olabilmektedir (Soysal 2009).

4. Sonuç

Çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- Hastanede çalışanların yaş ortalaması $32,70\pm 8,70$ 'dir.
- Çalışanların %73,3'ü ($n=137$) erkek, %64,7'si ($n=121$) üniversite ve üzeri eğitim durumuna sahip, %52,9'unun ($n=99$) gelirinin giderine eşit, %61'inin ($n=114$) evli, %54'ünün ($n=101$) çocuk sahibidir.
- %51,9'u ($n=97$) hemşire, %48,1'i ($n=90$) servis çalışanı, %54,9'u gündüz çalışanı, Çalışanların ortalama çalışma yılları $8,67 \pm 7,90$, haftalık çalışma saatleri ise $47,63 \pm 10,57$ 'dir.
- Çalışanların 552,9'u ($n=99$) kadrolu çalışandır.

- Çalışanların %77,5'i ($n=145$) mesleklerini isteyerek yaptıklarını ifade etmiştir.
- Çalışanların %52,9'u ($n=99$) çalıştıkları biriminin yoğunluk derecesini "çok" olarak ifade etmiştir.
- Yaş ile sosyal stres vericiler ve işle ilgili stres vericiler arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.
- Sosyal stres vericiler ile iş ile ilgili stres vericiler, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, sosyal stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir.
- İş ile ilgili stres vericiler ile kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler, fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, iş ile ilgili stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir.
- Kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler ile fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler ile kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir.
- Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler ile çaresiz yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendine güvenli yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir.
- Kendine güvenli yaklaşım ile iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmişken, kendine güvenli yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım ve çaresiz yaklaşım arasında istatistiksel

- olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir.
- Çaresiz yaklaşım ile boyun eğici yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Boyun eğici yaklaşım ile iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. İyimser yaklaşım ile sosyal destek arama arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal stres vericiler ve işle ilgili stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar kadınlarda erkeklere göre istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı bulunmuştur.
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutundan aldığı puanlar erkeklerde kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal stres vericiler ($p<0,05$), işle ilgili stres vericiler ($p<0,01$), fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler ($p<0,01$) alt boyutlarından aldığı puanlar ilköğretim mezunu olanlarda diğer eğitim durumlarından mezun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutundan aldığı puanlar lise mezunu olanlarda diğer eğitim durumlarından mezun olanlara göre ve sosyal destek arama alt boyutundan alınan puanlar ilköğretim mezunu olanlarda diğer eğitim durumlarından mezun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar geliri giderinden az olanların geliri giderine eşit olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile gelir durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin işle ilgili ve kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından aldığı puanlar evli olanlarda bekar olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal, işle ilgili ve kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından aldığı puanlar çocuğu olanlarda çocuğu olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile çocuk sahibi olma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar idari kadroda çalışanlarda sağlık profesyonellerine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin sosyal destek arama alt boyutundan alınan puanlar sağlık profesyonellerinde idari kadroda çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
 - Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin kendini yorumlama biçiminden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan alınan puanlar ameliyathanede çalışanlarda diğer birimlerde çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).
 - Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutlarından aldığı puanlar poliklinikte çalışanlar diğer birimlerde çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
 - Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile çalıştığı birimler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

- Çalışma şekli ve ölçeklerin alt boyutları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).
- Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin fiziksel çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar özel çalışanlarda kadrolu ve sözleşmeli çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
- Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin sosyal destek arama alt boyutundan alınan puanlar özel çalışanlarda kadrolu ve sözleşmeli çalışanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$).
- Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin sosyal stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar mesleği isteyerek yapmayanlarda mesleği isteyerek yapanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).
- Stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları ile mesleği isteyerek yapma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).
- Hastanede çalışanların stres kaynağı ölçeğinin işle ilgili stres verici alt boyutundan aldığı puanlar birimi orta yoğunlukta olanlarda çok yoğun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).
- Fiziki çevreden kaynaklanan stres vericiler alt boyutundan aldığı puanlar birimi çok yoğunlukta olanlarda orta yoğun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).
- Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin çaresiz yaklaşım ($p<0,01$) ve boyun eğici yaklaşım ($p<0,05$) alt boyutlarından alınan birimi orta yoğunlukta olanlarda çok yoğun olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Kaynakça

Akbaş, G. (2007). Servis Hemşirelerinin Stres ve Motivasyon Düzeylerinin Belirlenmesi. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Arız, T. (2010). İş Tatmini ile Stres Düzeyleri İlişkisi: Ankara Göl Başı Hasvak ve Kalecik Devlet Hastaneleri Örneği. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Kurumları Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, Ş. (2004). Örgütsel Stres Yönetimi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (6)3.
- Balcioğlu, İ. (2005). Stres Kavramı ve Tarihsel Gelişimi. Medikal Açısından Stres ve Çareleri Sempozyum Dizisi, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri No: 47: 9-12.
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (1989). Stres ve Başa Çıkma Yolları, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bertan, B. (2012). Resmi-Özel İlköğretim Okullarında Görev Yapan Okul Müdürlerinin Yaşadıkları Örgütsel Stres ile Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki (Pendik Örneği). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi.
- Cam, E. (2004). Çalışma Yaşamında Stres ve Kamu Kesiminde Kadın Çalışanlar. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi: 1-10.
- Dalyan, Z. (2010). Servis Sorumlu Hemşirelerinin Stres Kaynakları ve Stresle Başa Çıkma Yöntemlerinin Belirlenmesi. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demirel, E.T. (2013). Mesleki Stresin İş Tatminine Etkisi: Örgütsel Desteğin Aracılık Rolü, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(1): 220-241.
- Dereli, E. (2010). The Effect of Organizational Sources of Stress on Employees' Job-Related Affective Well-Being. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Human Resources Management and Development Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdal, S. (2011). Örgütlerde Stres Yönetiminde Cinsiyet Faktörü. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Yönetim Organizasyonu Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ergun, G. (2008). Sağlık İşletmelerinde Örgütsel Stresin İş Gücü Performansı ile Etkileşiminin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Hastane ve Sağlık Kuruluşları Yönetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Garrosa, E., Moreno-Jiménez, B., Rodriguez-Muñoz, A. (2011). Role Stress and Personal Resources in Nursing: A cross-sectional Study of Burnout and Engagement. International Journal of Nursing Studies. 48: 479-489.
- Gray-Stanley, J.A., Muramatsu, N. (2011). Work Stress, Burnout, and Social and Personal Resources Among Direct Care Workers. Res Dev Disabil. 32(3): 1065-1074.
- Gök, S. (2009). Yaşamının Önemli Bir Sorunu: Örgütsel Stres, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 27:2.
- Güler, A. (2013). Örgütsel Stres ve Sağlık Çalışanlarında Örgütsel Stresle Başa Çıkma Yolları. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karahan, A., Gürpınar, K., Özyürek, P. (2007). Hizmet Sektöründeki İşletmelerin Örgüt içi Stres Kaynakları:

- Afyon İl Merkezindeki Hastanelerde Çalışan Cerrahi Hemşirelerinin Stres Kaynaklarının Belirlenmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3:27-44.
- Özbey, H. (2011). Nöroloji Hemşirelerinin İşyeri Ortamı ile İlgili Stresörleri Tanılama ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sosyal, A. (2009). Farklı Sektörlerde Çalışan İşgörenlerde Örgütsel Stres Kaynakları: Kahramanmaraş Gaziantep'te Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 14(2): 333-359.
- Tanşu, M. (2009). Örgütsel Stres Kaynakları ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ve Sağlık Sektöründe Bir Uygulama. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Uzun, Ö., Yiğit, E., (2011). Örgütsel Stres ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi Üzerine Orta Kademe Otel Yöneticileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(1): 181-213.
- YAMAÇ, Ö. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişki. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.